

UN ASPECT MAI PUȚIN CUNOSCUT
AL ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE
A FOLCLORISTULUI EFIM JUNGHIEȚU –
CERCETĂRILE DE TEREN

Una dintre figurile proeminente ale folcloristicii moldovenești din jumătatea a doua a secolului trecut este și reputatul specialist în acest domeniu – Efim Junghietu, de la nașterea căruia, pe la mijlocul toamnei trecute, s-au împlinit 80 de ani.

În tot ce s-a scris despre el până azi (*Literatura și arta Moldovei*. Enciclopedie. – vol. I, Ch., 1985, p. 238; Grigore Botezatu// *Revista de lingvistică și știință literară*, 1993, nr. 2, p. 111-112; Tot el// *Revista de etnologie*, 1995, nr. 1, p. 142-146 și *Revista de etnografie și folclor*, 1995, nr. 1, p. 107-110; Iordan Datcu// *Dicționarul etnologilor români*, vol. 2, Buc., 1998, p. 29-30; *Calendarul bibliotecarului*, Ch., 1999, p. 224-227; Nicolae Băieșu// *Literatura și arta*, 12 noiembrie 2009, p. 7; Maria Mocanu// *Folcloristul Efim Junghietu*, Ch., 2010, p. 9-11; Ion Buruiană// *Viața satului*, 16 ianuarie 1993, p. 7; *Timpul*, 23 octombrie 2009, p. 28; *Jurnal de Chișinău*, 28 octombrie, 2014, p. 20 ș. a.) s-a menționat neapărat și meritul lui în culegerea creației populare.

Având în vedere importanța problemei în genere, cât și locul deosebit pe care l-a ocupat această activitate în viața și munca cercetătorului, credem că subiectul propus pentru examinare este mai mult decât demn de o abordare aparte.

Amintim că Efim Junghietu s-a născut la 18 octombrie 1939 în satul Petrești, raionul Ungheni.

În anul 1963 a absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău, fiind repartizat la Sectorul de folclor al Institutului de Limbă și Literatură al AȘM.

A lucrat colaborator științific (1964-1979), secretar științific al institutului (1979-1984), cercetător științific superior (1984-1991), șef al Sectorului de muzicologie și coregrafie al Institutului de Etnografie și Folclor (1991-1993).

Din anul 1974 – doctor în filologie.

A decedat la 5 ianuarie 1993.

Prima referință la importanța și necesitatea culegerii creației populare orale Efim Junghietu o face în articolul *Arhiva de folclor a academei*, publicat în ziarul *Tinerimea Moldovei* din 22 noiembrie 1970, p. 3.

Venind cu o prezentare a „celui mai mare depozitar de texte folclorice din republică”, el vrea totodată să inițieze și să apropie cititorul de valorile literaturii populare.

Același scop îl are cercetătorul și în cartea *Căutătorii de perle folclorice* (Texte folclorice culese de scriitori moldoveni contemporani). Selecție, alcătuire, îngrijirea textelor, cuv. introd. și glosar de E. V. Junghietu și S. Gh. Moraru. – Ch., „Știința”, 1984.

Exprimându-și tot respectul față de o serie de poeți și prozatori (G. Meniuc, P. Zadnipru, V. Roșca, P. Boțu, S. Vangheli, V. Teleucă, Gh. Madan) pentru atenția pe care au acordat-o culegerii creației populare, alcătuitoarii scriu:

„Vreamea este necruțătoare în neconținută-i scurgere. Mulți dintre cântăreții și povestitorii populari dispar pentru vecie. Însă valoarea înregistrărilor, făcute în timpul vieții lor, este inestimabilă” (*Op. cit.*, p. 4).

Fiind un desăvârșit culegător de folclor, Efim Junghietu pledează pentru mai multă atenție și o mai bună organizare și efectuare a cercetărilor de teren.

Referindu-se, de exemplu, la faptul că în majoritatea colecțiilor de la noi proverbele și zicătorile nu sunt însoțite de comentarii științifice (puțini știu că despre paremiile moldovenești i-a fost și teza sa de doctor habilitat, rămasă finisată pe masa de scris// *Flux* (Ediția de vineri), 4 septembrie 1998, p. 8), autorul vine cu unele observații critice care ar îmbunătăți substanțial calitatea culegerii lor.

„Nu este o taină sau o noutate, scrie el, că pe teren culegătorii fixează expresiile „goale”, lăsând eterului fragmentele de discurs, care, de obicei, le însoțesc. Această lacună metodică îngreuiază cercetările în domeniul genezei și funcționării paremiilor. La etapa actuală a cercetărilor paremiologice se impune înregistrarea masivă pe arii largi a textelor de proverbe, zicători și frazeologisme în contextul lor natural, cu mențiuni privind împrejurările fixării, cu comentariile informatorilor. Numai astfel vom putea cunoaște adevăratul conținut, adevărata bogăție, fațetele poliedrice ale paremiilor moldovenești” (E. V. Junghietu. *Deslușiri*. Articole despre folclor. – Ch., „Știința”, 1984, p. 5).

O apreciere înaltă i-au dat muncii sale de pe teren cei mai buni cunoscători și apreciatori ai acestei activități specialității – colegii săi de sector.

Iată, de exemplu, ce scrie despre aceasta folcloristul Grigore Botezatu, care l-a cunoscut pe Efim Junghietu cât se poate de bine și în ipostază de cercetător de teren:

„Pe teren Efim Junghietu lucra cu succes în mod individual, dar și în grup. La multe expediții mergea însoțit de trei, patru studenți de la Facultatea de Filologie a Universității. Culegea tot ce afla la informatorul cu care venea în contact. Caietele sale cu materiale folclorice sunt scrise cu deosebită îngrijire, ele vor rămâne în perspectiva vremii model pentru mulți care urmează să efectueze cercetări de teren. De la unii informatori cu repertoriu mai bogat imprima nu numai producții literare, dar și note, răspunsuri la întrebări. Uneori sta ziua întreagă, până în orele târzii de noapte, mereu culegând.

În satele Iurceni, Talmaz, Olănești a efectuat imprimări cu unii cântăreți și povestitori de la care a cules în anul 1937 eminentul etnolog Petre V. Ștefănuță” (Grigore Botezatu Efim V. Junghietu // *Revista de etnografie și folclor*, 1995, nr. 1, p. 107). În amintirile sale dl Gr. Botezatu vine și cu alte amănunte ce țin de subiectul la care se referă, îmbogățind mult informația și contribuind astfel esențial la întregirea profilului de specialist remarcabil al folcloristului-coleg.

„Efim Junghietu, scrie Domnia Sa, avea o dorință nestăvilită de a cunoaște cât mai multe sate, pe care le nota pe o hartă a sa proprie. A străbătut ținutul Maramureșului (partea dreaptă a Tisei), nordul Bucovinei, regiunea Odesa, satele din Valea Nistrului, multe sate moldovenești din Ucraina, ajungând până la râul Bug, apoi cele câteva sate din Caucazul de Nord. Pe teritoriul republicii practic nu există raioane în care să nu fi lucrat, în unele sate revenind de două, trei ori, sporind astfel simțitor numărul culegerilor” (Tot acolo, p. 108).

La fel de valoroase sunt și alte reflecții ale autorului-apreciator cu referire la subiectul articolului nostru, ca, de exemplu:

„Efim Junghietu a salvat de la pieire un noian de materiale. A știut să lucreze cu informatorii ca nimeni altul și a adunat o informație la care multă vreme se vor referi cercetătorii etnologi. Această muncă a fost legată de deplasări îndelungate și de drumuri grele, parcurse în mare parte pe jos. Totdeauna se străduia să aleagă tot ceea ce-i mai de preț, în complexul ritualic de calendar și de familie, în proza artistică, teatrul folcloric, cântecul epic și, mai ales, în lirica populară” (*Ibidem*, p. 110).

Despre faptul că fostul nostru coleg avea o dragoste aparte pentru cercetările de teren povestește și soția Dumisale, Aurelia Junghietu, de la care aflăm următoarele:

„El se ocupa de folclor încă din anii studenției. Venea din expediții nespuse de fericit. (Citiți, vă rugăm, încă o dată această propoziție; ea spune multe – I. B.). /.../ Țin minte, l-a înregistrat pe bunicul Mariei Sarabaș, de la Câșlița-Prut. Era încântat de el. /.../

Oriunde ne-am fi dus, purta cu el un carnețel de notițe (*Flux* (Ediția de vineri), 4 septembrie 1998, p. 8).

Fiind colegi mai mulți ani și cunoscându-i bine și această parte a preocupărilor, am veni și noi cu unele reflecții, amintiri, comentarii la subiectul abordat.

Ceea ce l-au remarcat și în această activitate au fost talentul și munca. Dragostea de creația populară, exigența, responsabilitatea, simțul datoriei, dorința de a face cât mai multe și cât mai bine, care l-au caracterizat întotdeauna, și-au spus cuvântul și aici.

De o pregătire profesională impecabilă, serios, bine organizat, abil, cu un stil de lucru foarte eficient, de o hărnicie și cu o capacitate de muncă de invidiat, în expediții era la fel.

Posedând la perfecție arta comunicării, putea intra în vorbă oricând cu oricine și culege ceva de preț chiar și de la cei care, aflând scopul venirii sale de la Chișinău, la început se eschivau sau chiar negau categoric că ar ști ceva din cele ce îl interesa.

Cult, înzestrat cu un fin spirit de observație și cu un rafinat gust artistic, în cercetările de teren lui Efim Junghietu nimic nu-i scăpa din ceea ce era nou, interesant, valoros, original.

De regulă, culegea nu numai materiale pur folclorice, dar și diferită altă informație învecinată, ce ține tot de cultura și spiritualitatea populară. Iată de ce credem că mai multe din înscrierile sale ar putea prezenta interes și fi utile și specialiștilor din alte domenii de cercetare: în primul rând, etnografilor, dar și lingviștilor, literaților, psihologilor, culturologilor, istoricilor, filozofilor, sociologilor și altora.

Dacă în cele publicate i s-ar găsi și unele „păcate” (ca și mulți alții a fost contaminat și el de ideologia comunistă, influențat politic), în materialele de pe teren credem că nu i s-ar putea obiecta nimic.

Știind și regretând că, neglijate sau subestimate, de-a lungul timpului mii și mii de texte folclorice de preț s-au pierdut pentru totdeauna numai din cauză că n-au fost înscrise, dacă ar fi putu, ar fi fost în stare să cutureiere fiecare sat și să adune măcar ceea ce a mai rămas.

Cu părere de rău, de la un timp au uitat și uită de sat și de țăran nu numai conduce-rea, dar și știința. Mai ales, în ultimele decenii.

Situația dezastruoasă de azi de la țară: sărăcia, mizeria, șomajul, exodul masiv al populației peste hotare, nedreptățile de tot felul, degradarea a tot și a toate, frica de ziua de mâine, disperarea ș. a. neapărat că au dat naștere și la o serie de creații folclorice. Dar, cu indiferența pe care au manifestat-o și o manifestă organele de resort față de cultură în general și față de cea populară în parte, la sigur că cele mai multe dintre ele vor rămâne necunoscute.

Faptul că de la 1991 încoace, din cauza nefinanțării, expedițiile folclorice au fost sistate l-ar fi întristat mult și chiar revoltat pe E. Junghietu, care ar fi criticat dur această stare de lucruri. Pentru că în folcloristică toate încep de la materialele de pe teren. Fără această „materie primă” ea este, pur și simplu, de neimaginat.

În loc să se progreseze (este o obligație și o datorie sfântă, fundamentală a noastră a tuturor ca lucrurile să ne meargă bine în toate domeniile), să se organizeze echipe mixte de specialiști: folcloriști, etnografi, muzicologi, coregrafi, sociologi ș. a., dotați cu aparatură audio și video modernă, pentru a face cercetări la nivelul cerințelor de azi ale științei, spre dezamăgirea și dezaprobarea totală a specialiștilor, s-a renunțat și la ceea ce a fost.

Dar folcloristica nu poate evolua bazându-se numai pe materialele acumulate în trecut, publicate sau aflate în arhive. În ele se oglindesc alte timpuri, alte realități. Cum rămâne cu cele în care se reflectă problemele, gândurile și sentimentele țăranului după 1991, azi?

Neculese, aceste creații ale uneia dintre cele mai triste, dramatice, dureroase, chiar tragice perioade din istoria modernă a românilor moldoveni din spațiul pruto-nistean rămân în afara cercetării.

Este vorba de unele genuri și specii folclorice în care își găsesc expresie realitățile curente de la noi: povestirile orale, cântecele lirice (de viață grea și protest social, familiale, de înstrăinare și singurătate, de dor și jale, meditative, satirice), anecdotele, scrisorile versificate, strigăturile, ghicitorile, proverbele și zicătorile ș. a.

Ele sunt o critică vehementă a dezastrului economic și social din ultimele decenii și sunt îndreptate împotriva dezordinii, hoției, mafiei, corupției, iresponsabilității, decăderii morale și a altor fenomene negative din societate, la care suntem martori, împotriva celor din vina cărora omul simplu a fost adus la subexistență, la zbaterea disperată de a supraviețui cumva – lucruri care, prin adevărul lor, nu au cum să fie pe plac celor de la conducere.

Un material nespus de prețios în această privință îl dețin conaționali noștri aflați la muncă peste hotare.

În concluzie, anormalitatea, care domnește autoritar în toate domeniile și pe care o atestăm grav și în folclorică, este nu numai o rușinoasă rămânere în urmă, nici măcar o regretabilă și păguboasă stagnare care, orice s-ar spune, nu poate avea nicio scuză, ci este un adevărat și condamnabil regres.

Pentru a se dezvolta, folclorică are nevoie de cercetări de teren. Ceea ce s-a întâmplat și se întâmplă la noi în ultimele câteva decenii în această problemă ne demonstrează că așa nu trebuie de procedat. Este nedrept, nedeștept, iresponsabil să se lase de izbeliște, fără atenție creația populară.

Chiar dacă și suntem cea mai săracă țară din Europa, n-avem drept la o astfel de atitudine față de literatura populară. Asta ar însemna o lipsă de respect față de acest popor.

Iată de ce corectarea acestei greșeli este mai mult decât actuală și necesară.

Cât privește cercetătorul despre care scriem, am mai adăuga că, pentru calitățile pe care le avea, Efim Junghietu a fost o simpatie a multora dintre cei care l-au cunoscut, inclusiv și dintre purtătorii de folclor.

Că a fost un as, un maestru, un profesionist în tot sensul cuvântului, un adevărat patriot al profesiei sale și un artist în cercetările de teren ne-o confirmă cât se poate de convingător și cele 53 de manuscrise cu materiale folclorice culese de el și de echipele sale între anii 1963-1991, o parte dintre care întrec trei, patru și chiar cinci sute de file.

De câtă muncă a fost nevoie pentru a transpune în scris multe dintre aceste materiale de pe banda de magnetofon imaginați-vă și Dumneavoastră.

Ni se pare interesant de remarcat și faptul că în luna septembrie 1991, timp de o săptămână, Efim Junghietu a cules folclor și dintr-o serie de localități din județele Neamț și Suceava, România (AF, ms. 400, f. 3-108).

Având în vedere contribuția importantă la culegerea creației populare orale pe tot parcursul activității sale științifice de aproape treizeci de ani și îmbogățirea substanțială cu aceste creații a Arhivei AȘM, hărnicia neîncetată prin care s-a manifestat, cât și alte componente ale acestei specifice munci, cum ar fi: competența și profesionalismul, acuratețea ieșită din comun, scrisul exemplar, diversitatea creațiilor înregistrate, înscrierea și a altor informații de interes științific, calitatea notelor și comentariilor, completarea materialelor culese cu diferite desene, executate cu mult gust și măiestrie, cu fotografii, hărți ș. a., analizând totul obiectiv și corect, la distanță de ani, fără a nedreptăți pe cineva dintre foștii săi colegi de sector, considerăm că, din punctul nostru de vedere, Efim Junghietu este cel mai bun culegător de folclor din Basarabia de la 1946 încoace.

Ion BURUIANĂ,

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” (Chișinău)